

Rett og urett

Spalten omhandler juridiske forhold av betydning for leger. Ideer og innlegg sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Retten til helse

Den internasjonale advokatunionen UIA har vedtatt en resolusjon som understreker statens ansvar for å sikre et rimelig helsetilbud til alle.

Det er ikke noe nytt at folk innenfor helseprofesjonene interesserer seg for rettslige spørsmål. På samme måte interesserer mange jurister utenfor helsevesenet seg for helse spørsmål. Således har den internasjonale advokatunionen UIA (Union Internationale des Avocats) vært opptatt av helsejuridiske spørsmål og hadde helse som menneskerett som hovedtema på sin kongress i Genève i 2004. Året etter, i Fez i Marokko, vedtok organisasjonen en resolusjon om retten til helse, *The Right to Health*, som fortjener omtale (1).

Det finnes mange slike manifestasjoner fra før, blant annet fra medisinske fora og innenfor Verdens helseorganisasjon (WHO). Når advokatene har gitt seg inn på dette området, kan man konstatere en viss beskjedenhet: Den gode helse fra vugge til grav er, dessverre, ikke blant de rettslig beskyttede interesser. Ingen har rettskrav på å bevare helsen eller den ungdommelige friskhet gjennom hele livet eller på å bli frisk dersom sykdom skulle ramme.

Statens ansvar

Resolusjonen fra advokatunionen understreker statenes ansvar for helsetjenesten, å sikre et rimelig helsetilbud som er tilgjengelig for alle, ikke bare for de privilegerte. Enhver skal ha tilgang til institusjoner for pleie, lindring og helbredelse og det innenfor rimelige økonomiske rammer for den enkelte.

Det må tas høyde for økonomisk ulikhet landene imellom. Kravene kan stilles høyere i vårt oljerike Norge enn i fattige deler av Afrika. Rike land oppfordres til å bistå de mindre rike på dette punkt, for på den måten å demonstrere solidaritet. Statenes oppfordres også til, gjennom WHO og Verdens handelsorganisasjon (WTO), å arbeide for å gjøre patenterte medikamenter tilgjengelig for flest mulig og på rimelige betingelser.

Enkelte elementer

Jeg vil trekke frem enkelte elementer fra resolusjonen. Allerede i artikkel 2 finnes en

bestemmelse som forbyr salg av menneskelige organer. Donering av organer skal kun kunne skje vederlagsfritt, og statene oppfordres til tiltak for å bekjempe ulovlig omsetning av organer. Pasientens samtykke må, dersom det er mulig, innhentes til enhver medisinsk behandling og etter at han eller hun er behørig informert om risikoen (artikkel 5). Etter artikkel 6 skal ingen kunne berøves friheten på medisinsk grunnlag uten et vedtak både av uavhengige leger og av et rettslig organ. Frihetsberøvelse på medisinsk grunnlag, i Norge etter loven om psykisk helsevern av 1999, byr på betydelige rettssikkerhetsproblemer, og det synes vanskelig å unngå at det fra tid til annen skjer feil i systemet.

Artikkel 8 omfatter legenes taushetsplikt og at pasienten kan frita legen for taushetsplikten. Legen kan også bryte taushetsplikten selv, dersom dette er nødvendig for å forhindre alvorlig skade som ellers vil kunne finne sted. Dette er ikke oppsiktsvekkende for oss i Norge. Det er det derimot i den fransktalende verden hvor legens (og advokatens) taushetsplikt har vært ansett som absolutt og som ingen eller intet kunne bryte.

Artikkel 10 maner til en viss beskjedenhet. Den sier at helsepersonellet skal gjøre det selvfølgelig, å lindre smerte og hjelpe pasienter, men likevel «unngå upassende heroiske tiltak» (avoiding inappropriately heroic measures).

Kjønnslemlestelse

Etter artikkel 12 har statene et særlig ansvar for å forby kjønnslemlestelse. Dette har vært et hett tema også i Norge, hvor norsk lov fra 1995 ble skjerpet i 2004 med plikt for alle som har befattning med piker i en utsatt situasjon, til å si fra til rette myndighet.

Man hører iblant fra kolleger i land hvor kvinnelig omskjæring er utbredt, at dette er et tema som er mer sammensatt enn mange fra vestlige land vil ha det til. Enkelte inn-

grep går angivelig bare ut på å gjøre piken «penere». I vestlige land gjennomgår både kvinner og menn med samme formål kirurgiske inngrep på andre deler av kroppen. Skal det være noen forskjell om dette skjer på kjønnsorganene, sier enkelte.

Norske bestemmelser på dette punkt er absolutte: Ethvert kirurgisk inngrep i en pikes genitalia uten medisinsk indikasjon er forbudt. UIA-resolusjonen sier det samme. Det var kanskje overraskende at ikke afrikanske advokater tok til orde for en viss nyansering. Det ble imidlertid opplyst at det i mange land i Afrika hvor omskjæring av piker har tradisjon, faktisk gjelder et tilsvarende kategorisk forbud, men at praksisen likevel fortsetter i det skjulte. Dette illustrerer det evige spørsmål om lovgivningsmaktens grenser når loven støter mot folkets kulturelle tradisjoner.

Gunnar Nerdrum

nerdrum@avocat-taylor.com
5, rue Taylor
75010 Paris

Manuskriptet ble godkjent 13.2. 2006.

Litteratur

1. Union Internationale des Avocats. Charter on the right to health. www.uanet.org/documents/qquia/resolutions/Sante4GB.pdf (13.2.2006).